

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

**Az infanticidium,
azaz a csecsemőgyilkosság kodifikálásának nemzetközi és hazai áttekintése**

Szerző:

Domjánné dr. Hajzsel Krisztina

Vác,

2015. március 10.

Az infanticidium, mint büntetőjogi fogalom az emberölés azon változata, amikor a szülőanya a házasságon kívül született gyermekét a szülés alatt, vagy közvetlenül a szülés után megöli.

A rabszolgatartó- és feudális társadalmakban a gyermekölést az emberölés egyik minősített esetének tekintették, s mint rokonyilkosságot, olyan szigorú, súlyosított halálbüntetéssel sújtották, mint az élve eltemetés, vízbefojtás, karóbahúzás. Az emberölésnek ez a minősített esete egyaránt felölelte mind a házasságon belül, mind a házasságon kívül született gyermekeknek a szülőanya által történő megölését is. Csak a XVIII. században talált visszhangra a gyermekölésnek az emberölés közönséges eseteinél enyhébben történő elbírálása.

A XVIII. század jogi irodalmában jelentkező enyhébb felfogás abból indul ki, hogy különbséget kell tenni a házasságon belül, és azon kívül szülő nők helyzete között. Ez utóbbi elkövető különleges helyzetére és körülményeire tekintettel az újszülött megölését, mint speciális esetet Leyser, Servin és Pestalozzi által képviselt irányzat szerint ki kell emelni az emberölés változatai közül és enyhébben kell büntetni. Ez az irányzat volt az, amely kiváltotta a gyermekölés enyhébb elbírálását.

Az enyhébb elbírálás okai egyrészt az anyagi okok, mivel a házasságon kívül szülő nőre az újszülött nevelése, gondozása számottevő pénzbeli terhet ró, másrészt a szüléssel együtt járó rendkívüli fizikai, pszichikai állapot, harmadrészt azok a társadalmi okok, amelyek a házasságon kívül szülő nőt a társadalom által tanúsított megvetés miatt érik. Ezt az enyhébb elbírálást először az 1803. évi osztrák, majd az 1813. évi bajor Btk. kodifikálta.

A szigorúbb büntetőjogi álláspont a gyermekölést az emberölés minősített esetének tekinti és e szerint pönalizálja. Ilyen a francia Btk. is, amely a gyermekölést az 1824-es módosításáig halállal büntette. Az angol büntetőjog az I. Jakab idején elszaporodott gyermekölések hatására halállal fenyegette az infanticidium elkövetőit, majd 1922. után életfogytig tartó szabadságvesztésre változtatták ezt a rendelkezést.

Ezzel a szigorú szabályozással szemben az államok többsége sui generis

bűncselekményként, mint az emberölés egyik változatát privilegizálta a gyermekölést. Az enyhébb elbírálás alapját képező körülményeknek három fajtáját vázolták fel:

- A szülő anyának a szüléssel együtt járó rendkívüli fizikai és pszichikai állapota, a szüléssel járó testi fájdalmak, nagyfokú vérvesztés, amelyek károsan befolyásolják a szülő nő akaratának megfelelő magatartás kifejtésére, s mintegy hajlamosítják újszülöttjének megölésére.
- Az elkövetőt motiváló azon körülmény, amely a női becsület és tisztaság megvédését célozza. Ezt a társadalom részéről érkező erkölcsi megvetés, továbbá a gyermekre a házasságon kívüli származásból fakadó számos hátrány váltja ki. Az erkölcsi megvetéstől való szégyenérzet, valamint a gyermek jövőjéért való aggodalom miatt az anya gyermeke megölésére szánja el magát.
- E kettő keveredése.

Az álláspontok a kiváltságos elbírálást megillető elkövetők tekintetében is csoportokra oszlanak. Az egyik álláspont szerint a privilégium csak magát a szülő anyát illeti meg, de csak akkor, ha az újszülött házasságon kívüli és emellett jó hírnevű anyától származik (nicaraguai Btk.). A mexikói Btk. a házasság tényétől függetlenül alkalmazta a privilegizált elbírálást.

A másik álláspont szerint a privilégium az anya mellett kiterjedt minden olyan személyre, aki a szülő nővel szembeni segítségnyújtás céljából vett részt a gyermek megölésében. Ezen túl kiterjedt az újszülött apjára és a panamai, kolumbiai és argentin Btk-k szerint az anya férfitestvére is.

Az európai országok büntető törvénykönyvei az anyák által újszülöttjeik sérelmére elkövetett emberölést általában privilegizált esetként kezelik. Egyedül a Német Büntető Törvénykönyvben szerepel az a megszorítás, hogy házasságon kívül szülessen a gyermek:

„az anya aki házasságon kívül született gyermekét a szülés közben vagy közvetlenül az után megöli, legalább 3 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

Az Osztrák Büntető Törvénykönyv is külön szabályozza a gyermeknek a szülésnél való

megölését:

„az anya, aki gyermekét a szülés alatt, vagy amíg még a szülés lefolyásának hatása alatt áll megöli, 1 évtől 5 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

A Spanyol Büntető Törvénykönyv ugyancsak privilegizált esetként szabályozza az újszülött megölését, a spanyol szabályok szerint ugyanis az anya, aki szégyenének elrejtése végett újszülött gyermekét megöli, rövidebb tartamú szabadságvesztéssel büntetendő és ugyanígy büntetendők az anya szülei, ha az anya szégyenének elrejtése végett követik el a cselekményt.

A Francia Büntető Törvénykönyv szerint:

„az anya, aki akár tettesként, akár részesként újszülött gyermekét megöli, 10-től 20 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő”. Ez a rendelkezés azonban a társtettesekre és más elkövetőkre nem terjed ki.

A francia büntető törvény tartalmazza tehát a legsúlyosabb büntetési tételt, míg a spanyol a legenyhébbet. A Spanyol Btk. esetében meg kell említeni azt a kitétel, amely szerint az anya szüleit is megilleti a privilegizált elbírálás. Ez nyilván a népszokásokkal, a spanyol vérmérséklettel van összefüggésben.

Magyarországon kezdetben a szigorú elbírálás rendszere érvényesült és súlyosbított halállal büntették a gyermekét megölő anyát /Werbőczy Hármaskönyvében/. A halálbüntetés volt az általános szabály még a XIX. század elején is. Szabadságvesztés büntetésre csak akkor került sor, ha a gyermek halálát a terhesség eltitkolása és a segítség hiánya idézte elő. Az 1843. évi javaslat már enyhébben /szabadságvesztéssel/ rendeli büntetni a gyermekölést.

A Csemegi-kódex ismerte az un. gyermekölés tényállását, azaz azt az esetet, amikor a házasságon kívül szülő nő az újszülöttet a szülési folyamat alatt, vagy közvetlenül azt követően megöli.

„Azon anya, aki a házasságon kívül született gyermekét a szülés alatt, vagy közvetlenül a szülés után szándékosan megöli: öt évig terjedhető börtönnel büntetendő.” Az enyhébb szankció indoka az volt, hogy a gyermekölés megítélése ebben a korban megváltozott. A jogalkotók figyelme az áldozatról a bűncselekményt elkövető anyára helyeződött. A hazai jogalkotók az enyhébb elbírálást a szülő nőt a szülés folytán érő lelki és testi megterheléssel, a vérveszteség okozta pszichés sokkal indokolták, figyelembe vették a társadalom által tanúsított szégyentől és a szülő nőre a gyermek felnevelésével járó anyagi terhektől való félelmet is.

A cselekmény tehát a Csemegi-kódexben az emberölés privilegizált alakzataként került szabályozásra.

Az 1961. évi Btk. már nem tett különbséget az emberölésnek ezen fájdalmas fajtája között. Az 1961. évi V. törvény a XIV. Fejezetében, A SZEMÉLY ELLENI BŰNTETTEK cím alatt a 253.§-ban szabályozza az emberölés eseteit az alábbiak szerint:

253. § (1) Aki mást megöl, öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
- (2) A büntetés tíz évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés vagy halál, ha a bűntettet
- a) különösen kegyetlen, előre kitervelt vagy sok ember életét veszélyeztető módon,
  - b) nyereségvágyból, avagy más aljas indokból vagy célból,
  - c) hivatalos személy ellen hivatalos eljárása alatt, illetőleg amiatt,
  - d) több emberen vagy visszaesőként követték el.

A jogalkotó a szigorúbb, illetve az újszülöttölésnek az emberölés többi változatával együtt történő kezelését a szocialista társadalmi viszonyok kialakulásával magyarázta. A 1950-es 1960-as évekre ugyanis a nők termelőmunkába, társadalmi és politikai életbe való bevonása, a házasságon kívül született gyermekek jogállásának változása, valamint a terhességmegszakítás lehetővé tétele útján megszűntek azok az okok, amelyek a nőket csecsemőgyilkosságra készítették. Ezen okok miatt a jogalkotók álláspontja szerint a cselekmény privilegizálása szükségtelenné vált.

Az 1978. december 31. napján kihirdetett Btk. megalkotásakor felvetődött a lehetősége annak, hogy újra pönalizálják a gyermekölést, azonban a többségi vélemény szerint már megszűnt az a megítélés ami szerint indokolt lenne arról külön rendelkezni. Társadalmunk ugyanis sem erkölcsi sem jogi megkülönböztetést nem tesz a gyermekeiket házasságon kívül szülő, egyedül nevelő nők iránt. Ha el is fogadjuk eme társadalmi tényező megszűnését, a probléma fontosabb része még megmarad, vagyis az, hogy a közvélemény a legkegyetlenebb módon elkövetett emberölésekkel tekinti egyenrangúnak a csecsemőgyilkosságokat.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény tehát a korábbi Btk. nyomdokain haladva az alábbiak szerint szabályozta az emberölést a személy elleni bűncselekményeket magába foglaló XII. fejezet az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmények címe alatt:

166. § (1) Aki mást megöl, büntetést követ el, és öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés tíz évtől tizenöt évig terjedő, vagy életfogytig tartó szabadságvesztés vagy halál, ha az emberölést

- a) előre kitervelten,
  - b) nyereségvágyból vagy
  - c) más aljas indokból, illetőleg célból,
  - d) különös kegyetlenséggel,
  - e) hivatalos személy ellen, hivatalos eljárása alatt, illetőleg emiatt,
  - f) több emberen,
  - g) sok ember életét veszélyeztetve,
  - h) különös visszaesőként
- követik el.

A törvény szigorú szabályozása mellett a bírói gyakorlat ugyanakkor igyekezett figyelembe venni, hogy a titkolt terhesség esetén, orvosi ellátás nélkül szülő nő kivételes testi és lelki állapotban van, amely a beszámítási képességére is hatással van. A Legfelsőbb Bíróság 15. számú Irányelve szerint „Az újszülötteknek a szülés tartama alatt vagy közvetlenül ezt követően az anya

által történő megölése esetén a büntetés kiszabásánál az igényel alapos vizsgálatot, hogy az a különleges állapot, amely az újszülött világrahozatalával jár, kihatott-e az elkövető beszámítási képességére. Figyelemmel kell lenni arra is, hogy a szülő nőt milyen ok vezette az újszülött megölésére. A házasságon kívül szülő nő esetében azt is figyelembe kell venni, hogy a társadalmi rosszallás a tudatilag elmaradott környezetben még olyan súllyal nehezedhet az elkövetőre, hogy az motiválhatja a cselekmény elkövetését. Egyebekben azonban nincs társadalmi, erkölcsi és jogi alapja annak, hogy újszülöttek megölése esetén általánossá válják a törvényi büntetési tétel legkisebb mértékén aluli büntetések kiszabása. Az a körülmény, hogy az elkövetők nem készülnek fel a gyermekszülésre, nem veszik igénybe az általánosan biztosított orvosi kezelést és ellátást, egymagában nem alapozza meg az ölési cselekmény előre kitervelten elkövettként minősítését." Az irányelv útmutatása figyelembe vételével az ítélkező bíróságok gyakorlatává az vált, hogy ilyen esetekben a törvényi büntetési tétel minimumában szabták ki a főbüntetést, valamint enyhítő rendelkezéseket is alkalmaztak.

A Legfelsőbb Bíróságnak az élet és testi épség büntetőjogi védelméről szóló 15. számú irányelve szerint az emberi és állampolgári jogok mellett az első helyet foglalja el az élethez, annak kiteljesedéséhez való jog, ezért a Btk. sokoldalú büntetőjogi védelemben részesíti az emberi életet.

A gyermekölést elkövető nők indítékai alapvetően térnek el az élet elleni többi bűnelkövető bármelyik csoportjától, ugyanez mondható el az áldozathoz való viszonyról és az elkövetés lélektani mechanizmusáról.

Meg kell említeni, hogy a gyermekölés alakulásának kriminál-statisztikai mutatói jelentős bizonytalansági tényezőt rejtenek magukban, vagyis olyan bűncselekménnyel állunk szemben, amelynél a látens, rejtett elkövetésnek jelentős szerepe van.

A csecsemőgyilkosságok kapcsán meg kell említeni a külön tényállási elemként szabályozott magzatelhajtás bűncselekményt is és szükséges néhány szót ejteni a két cselekmény közötti különbségről. A büntető-jogtudományban az élet kezdőpontjaként két eltérő álláspont alakult ki. Az egyik szerint a magzat akkor válik emberré, ha teljes egészében elhagyta az anya

testét. A másik, a magyar jogirodalomban hosszú ideje uralkodó álláspont szerint a magzat attól az időponttól tekinthető embernek, amikor az anya testétől történő elszakadási folyamat megindul, vagyis a szülés kezdetét jelentő tolófájdalmak megindulásától. Büntetőjogi értelemben az élet kezdetéül tehát a szülési folyamat kezdetét értjük, amely után a magzat, illetve az újszülött testére irányuló közvetett, vagy közvetlen káros ráhatás az életképes újszülött elpusztítását, az emberi élet megsemmisítését jelenti.

Az a cselekmény tehát, amely a szülés megkezdése után a méhmagzat elpusztítására irányul, a szülési folyamat bármely szakaszában nem magzatelhajtásnak, hanem emberölésnek minősül.

A törvény az emberi életet függetlenül az adott személy életkorától, életképességétől, illetve egészségi állapotától védi. Így tehát a torzszülött gyermek elpusztítása is emberölésnek minősül.

A szigorú elbírálás tehát évtizedekig volt uralkodó büntető törvénykönyveinkben annak ellenére, hogy a bírói gyakorlat a privilegizált elbírálást igyekezett alkalmazni. Talán ennek köszönhető, hogy a büntető jogszabályok módosításáról szóló 1998. évi LXXXVII. törvény 1999. március 1. napjával egyrészt új minősített esetként a Btk. 166.§ (2) bekezdésének i) pontjaként bevezette a tizennegyedik életévét be nem töltött személlyel szembeni elkövetést, másrészt az emberölés privilegizált eseteként a 166/A. §-ban az alábbiak szerint bevezette az újszülött megölése bűncselekményt a Btk. rendszerébe:

166/A.§ „Az a nő, aki születő gyermekét a szülés alatt, vagy a megszületett gyermekét közvetlenül a szülés után megöli, büntetést követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

Az új privilegizált eset bevezetésének fő indoka az volt, hogy az anya a szülési folyamat során kivételes testi és lelki állapotba kerül, amely sok esetben a beszámítási képességet is befolyásolja, a másik ok a kiskorúak fokozottabb büntetőjogi védelme, amelyet több nemzetközi

egyezmény is megkívánt. A módosításhoz fűzött miniszteri indokolás szerint az újszülött megölése ugyanolyan bűncselekmény, mint bármely más természetes személy megölése. A törvény éppen ezért a szülő nőnek a szüléskori állapotából indult ki, és az enyhébb megítélést is erre építette. A tényállás privilegizálása során abból indultak ki, hogy a szülés alatt a nőnek a fizikai és a pszichikai állapota úgy változik meg, hogy nem képes teljes mértékben az akaratának megfelelő magatartás tanúsítására a szülési fájdalmak, a szülési folyamatokhoz kapcsolódó szorongások, továbbá a kivérzéses sokk miatt. Ezekben az esetekben a cselekvés azonnali, a nő ítéletalkotása nem kap szerepet, tehát nem mérlegel, csak cselekszik és reménykedik, hogy nem jut köztudomásra tette.

A privilegizált elbírálás azonban nem tartott sokáig. A büntető jogszabályok és a hozzájuk kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2003. évi II. törvény 88. § (1) bekezdés e) pontja 2003. március 1-től hatályon kívül helyezte a Btk. újszülött megöléséről rendelkező 166/A. §-át. A törvény tehát ettől az időponttól minősített emberölésként határozta meg a tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére történő elkövetést.

A jelenleg hatályos új Büntető Törvénykönyvünk, a 2012. évi C. törvény sem tartalmaz külön rendelkezést az újszülöttek meggyilkolására vonatkozóan. A törvény az emberölést az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekményeket magába foglaló XII. fejezetének 160.§-ban szabályozza az alábbiak szerint:

160. § (1) Aki mást megöl, büntetett miatt öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés tíz évtől húsz évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés, ha az emberölést

a) előre kitervelten,

b) nyereségvágyból,

c) aljas indokból vagy célból,

d) különös kegyetlenséggel,

e) hivatalos személy vagy külföldi hivatalos személy sérelmére, hivatalos eljárása alatt, illetve emiatt, közfeladatot ellátó személy sérelmére, e feladatának teljesítése során, továbbá a

hivatalos, a külföldi hivatalos vagy a közfeladatot ellátó személy támogatására vagy védelmére kelt személy sérelmére,

f) több ember sérelmére,

g) több ember életét veszélyeztetve,

h) különös visszaesőként,

i) tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére,

j) védekezésre képtelen személy sérelmére vagy

k) a bűncselekmény elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére

követik el.

Az új törvény értelmezésében és a bűncselekmény elbírálásában segíti a bírák munkáját a Kúria Büntető Kollégiumának, mint Büntető Jogegységi Tanácsnak a 3/2013. BJE. számú jogegységi határozata, mely a Legfelsőbb Bíróságnak az élet és testi épség büntetőjogi védelméről szóló 15. számú Irányelve irányelvkénti fenntartását megszüntette azzal, hogy e jogegységi határozat a 15. számú Irányelv I. és II. részének helyébe lép.

A jogegységi határozat ide vonatkozó indoklása szerint: "A tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett emberölésnél a minősítés szempontjából kizárólag a sértett életkorának van jelentősége, közömbös tehát, hogy védekezésre képes volt-e vagy sem. E minősített eset alá tartozik az újszülött megölése, nevezetesen az, amikor a szülő nő gyermekét a szülés alatt vagy közvetlenül a szülés után szándékosan megöli. Mindazonáltal az újszülöttnak a szülés tartama alatt vagy közvetlenül azt követően az anya általi megölése kapcsán - igazságügyi orvos- és pszichológus szakértő bevonásával - tisztázni szükséges, hogy az a különleges állapot, amely az újszülött világra hozatalával jár, befolyásolta-e, (s ha igen milyen mértékben) az elkövetőt a cselekményében. Ennek ugyanis a büntetés kiszabásánál jelentősége lehet, miként annak is, hogy a szülő nőt milyen ok vezette az ölésre. Így házasságon kívül szülő nő esetében figyelembe kell venni, hogy a magára hagyatottság érzése, a szűkebb környezet rosszallásától való félelem olyan motiváló tényező, amely számottevő enyhítő hatást jelenthet. Az a körülmény, hogy az elkövető titkolja a terhességét, nem tesz előkészületeket a szülésre, s nem vesz igénybe orvosi ellátást,

gondozást sem, önmagában még nem alapozza meg a cselekmény előre kiterveltkénti minősítését."

A fentiekből láthatjuk, hogy bár a világ rengeteget változott az elmúlt pár száz év alatt, még 2015-ben sem mondhatjuk el, hogy a csecsemőgyilkosságok háttéréből, a szülő nőt drámaian motiváló okok közül kikerült volna a társadalmi megvetés, vagy a közvetlen környezet rosszallásától való félelem. Fennáll ez a fájdalmas helyzet annak ellenére, hogy egyre több kórház előcsarnokában, sőt sok esetben a szülő nő kilétének titokban tartása érdekében kint az utcán helyeznek el inkubátorokat, anyaoththonok működnek és fogadják a rászorult nőket, a Bölcső Alapítvány már több évtizede végzi áldásos munkáját és nyújt segítséget lányoknak és asszonyoknak annak érdekében, hogy a szülő nő ne forduljon a társadalom legvédtelenebb tagja, az újszülött ellen. A sajtóban megjelenő hírek továbbra is elborzasztják az embereket, értetlenül állunk azelőtt, hogy az utóbbi években felkínált lehetőségek ellenére hogyan fordulhat elő még napjainkban is csecsemőgyilkosság. Kétségtelen, hogy az emberölés egyik legkegyetlenebb és legértetlenebb változatával állunk szemben, a körülmények vizsgálata során azonban álláspontom szerint minden esetben vizsgálni kellene a szülő nő környezetében élő családtagok és az "apa" felelősségét is. Az esetek jelentős részében ugyanis azoknak a személyeknek a felelőssége fel sem merül, akiknek viselkedése, hozzáállása, hanyagsága, tiltása, szigora stb. következtében a szülő nem lát más lehetőséget és elköveti ezt a borzalmas bűncselekményt.